

РЕФОРМИТЕ В НАТО В КРАЯ НА ХХ ВЕК

Росица Филатова

Как трябва да бъде реформирана организацията, за да отговаря на новите условия в света?

Колосалните и до известна степен неочаквани, поне по отношение на темповете, промени в Европа след 1989 г. формираха и на Балканите нова военнополитическа обстановка. По нетрадиционен начин бяха поставени редица въпроси, свързани с ново равновесие и стабилност. Създаде се нова архитектура на взаимните отношения. Наложиха се необходимостта от съвместно решаване на откритите и спорни проблеми. Раждат се нови точки на съприкосновение и на разбирателство, но и нови конфликти. Балканският полуостров се превърна в най-нестабилния европейски регион. Наследените от миналото противоречия се допълниха с нови. Най-опасният от тях е агресивният национализъм, който в определени ситуации придобива някои характеристики на реваншизъм. Това прави обстановката изключително опасна и труднопрогнозируема.

Множеството фактори, и по-точно най-важните от тях, които обусловиха поврата, могат да бъдат групирани по следния начин:

- решението на Политическия консултативен комитет на Организацията на Варшавския договор да бъде разпуснат източният военен съюз;
- прекратяването на дейността на Съвета за икономическа взаимопомощ;
- деструктивните процеси в Съветския съюз, довели в крайна сметка до неговото разграждане;
- разпадането на югославската федерация (СФРЮ).

В най-острите периоди на “студената война” територията на балканските държави се считаше за най-вероятен театър на евентуални бойни действия. На Балканите бяха разположени двата “предни поста”: България (на Варшавския договор) и Турция (на НАТО). На друга балканска страна – Югославия – беше отредена ролята на “буферна зона” между най-мощните военнополитически съюзи.

Саморазпускането на Варшавския договор и отпадането на блоковата конфронтация лишиха Балканския полуостров от много от дотогавашните му военнополитически и геостратегически “предимства”, които той експлоатираше поради споменатото вече негово положение като важно средоточие на противоречия между военните съюзи.

Не по-малко важно е обстоятелството, че балканските страни, които членуваха във Варшавския пакт, се оказаха в своеобразна политическа и военна “безтегловност”. Без никакъв преходен период те останаха без защитното “покривало” на Варшавския договор. Дотогавашните блокови гаранции, които осигуряваха териториалната им цялост, изчезнаха.

В същото време Гърция и Турция като членки на Северноатлантическия алианс не само запазиха военните си ефективни, но и до голяма степен ги дообогатиха – както по количествени, така и по качествени параметри. Този извод се отнася най-вече за Турция.

Разрушаването на двуполюсната конфигурация направи излишно съществуването и на “буферната зона”, чиято роля беше отредена на СФРЮ. Това е една от най-съществените външнополитически причини за декомпозирането на югославската федерация.

От ликвидирането на Съвета за икономическа взаимопомощ и от разграждането на СССР няколко балкански държави понесоха огромни загуби, докато една друга спечели богати дивиденди. Губещи са Румъния и България. Те бяха лишени от огромен непретенциозен пазар и от сигурен източник на суровини. Особено тежко е положението на България поради нейната прекалена икономическа, политическа и военна обвързаност със СССР. Печелеща пък се оказа Турция, пред която се откриха огромни възможности за влияние в азиатските републики на Съветския съюз.

Съществено, макар и донякъде опосредствено, върху съвременната балканска ситуация повлия обединението на Германия. През ноември 1989 г. се сгромолясва символът на разделението не само на Германия, но и на Европа и на света – Берлинската стена. През 1990 г. двете Германия вече са една държава. Падането на Берлинската стена е събитие, станало символ на краха на комунистическия режим в цяла Европа. Новият икономически и политически колос в лицето на обединена Германия има трайни интереси на Балканския полуостров и няма никакви основания да се предполага, че ще се откаже от тях.

Други събития, свидетелстващи за демократичните промени, са “Нежната революция” в Чехия от 1989 г., сложила край на 41-годишната комунистическа диктатура в тогавашната Чехословакия, и промените в Полша. През 1989 г. в страната беше съставено първото некомунистическо правителство след 1944 г., начело на което застана видният лидер на опозицията Тадеуш Мазовецки. Всичко това постави началото на серия от демократични промени в Централна и Източна Европа, довели до промяна в облика на целия континент и до окончателното разпадане на съветския блок, както и до края на Студената война.

Заедно с Тодор Живков от България “си тръгва” и комунизмът. Завършва една епоха и започва друга, наречена “посткомунизъм”. Рухването на комунизма в България се осъществява като съставна част от общ процес, обхванал източноевропейските страни. Една след друга рухват

и международните структури на комунизма – прекратява съществуването си СИВ, разпуска се Варшавският договор, разпада се Съветският съюз. Приключва безславно и Студената война. Румъния е втората балканска социалистическа страна, в която идва революцията. Както и в България, тя се подготвя от общото развитие на света и на социализма в Източна Европа след Втората световна война. По социално-икономическото и държавно-политическото си развитие двете страни твърде много си приличат. Румъния обаче не е вярна и предана на Съветския съюз както България. Нейният стремеж е да се освободи от съветската опека и да води самостоятелна политика.

Разпадането на Варшавския договор “консервира” спомена за него като за последната неуспяла и лишена от каквито и да било шансове да се промени структура от ерата на Студената война и на блоковото противопоставяне. Симетричният му опонент тогава – НАТО, успя да съхрани съществуването си, не само защото бе организацията за колективна сигурност, спечелила Студената война, не само защото бе съюз на икономически проспериращи държави и защото се опираше на глобалната мощ на единствената след рухването на Берлинската стена суперсила – САЩ, но и защото си даде достатъчно ясна сметка за стоящите пред нея предизвикателства и своевременно започна серия от динамични вътрешни промени. Промени, неотклонно и все повече превръщащи НАТО от военен пакт за отбрана на избрани европейски държави в организация за сигурност на обединена Европа.

На 4 април 1991 г. е основан Атлантически Клуб в България – по инициатива на депутата от СДС Соломон Паси, който става негов председател. Атлантическият клуб е неправителствена, непартийна организация, поддържаща общите ценности на Евроатлантическата общност. Дейността му е фокусирана върху разясняване на проблемите на сигурността и международните отношения. От 1992 г. Атлантическият клуб е първият член на Асоциацията на Атлантическия договор (АТА) от страна извън структурите на НАТО. АТА е международна организация на неправителствено равнище, чиято мрежа има клонове в 32 страни, членки и партньори на НАТО. В периода 1996-1999 г. президентът на Атлантическия Клуб Соломон Паси е първият вицепрезидент на АТА от страна партньор на НАТО. През 1997 г. АТА провежда 43-тата си годишна среща в София при домакинството на Атлантическия Клуб. От 2001 г. председател на Атлантическия Клуб е д-р Любомир Иванов. Оттогава основателят на Клуба (Соломон Паси) става почетен президент.

Опирайки се на успешното развитие на Северноатлантическия съвет за сътрудничество (САСС) и на Партньорство за мир, на заседанието на САСС в Синтра (Португалия) на 30 май 1997 г. министрите на външните работи решават да създадат Евроатлантически съвет за партньорство (ЕАСП). Външните министри на страните членки на организацията

приемат Основополагащ акт на ЕАСП. Той закрепва общия ангажимент на тези държави да заздравяват мира и сигурността в евроатлантическата зона на основата на общите ценности и принципи, залегнали по-специално в рамковия документ на програмата Партньорство за мир. Съветът разработва свой план за действие 1998 – 2000 г., включващ консултации по широк диапазон от военни и политически въпроси, защита в случай на бедствия, сътрудничество по програмата Партньорство за мир. Евроатлантическият съвет за партньорство е органът, който направлява развитието на диалога, сътрудничеството и консултациите между НАТО и страните партньори и осигурява практическата основа за сътрудничество и консултации между отделните страни от ЕАСП и НАТО. Докато пълномощията на Северноатлантическия съвет произтичат от договорните отношения между страните членки на НАТО, установени по силата на Северноатлантическия договор, Евроатлантическият съвет за партньорство има статут на съвместен консултативен форум, съдействащ за сътрудничеството в областта на политиката и сигурността между НАТО и неговите партньори. ЕАСП осигурява по-широко участие на страните партньори във вземането на решения за дейностите, в които те са включени. Стойността на ЕАСП като консултативен форум се определя от желанието на членовете му да издигнат на качествено ново ниво своето политическо и военно сътрудничество и от общия им ангажимент да укрепват мира и стабилността в Евроатлантическата зона. Това се гради на общите ценности и принципи, залегнали в основите на сътрудничеството и изложени в Рамковия документ на Партньорство за мир.

Разпускането на Варшавския договор (юни 1991 г.) и фактическото прекратяване на двустранните съюзни договори лишиха бившите социалистически страни от съюзници, поставиха ги извън всякакви отбранителни международни структури. В създалия се вакуум на сигурност вниманието се насочи към НАТО – може ли тя да стане гарант на сигурността на Балканите като цяло? Какво да се направи, за да стане това? Отговорът на тези въпроси бе: промяна в НАТО.

След края на Студената война НАТО е изправена пред кардинален проблем: какви са основните политически и военни задачи на организацията в новата обстановка.

В речта си пред Парламентарната асамблея на Съвета на Европа от 10 май 1990 г. президентът на Чехословакия В. Хавел посочва, че НАТО може да стане зародиш на една нова европейска система за сигурност, “но трябва окончателно да се промени. Най-малко две са основанията за това: първо, защото съвременните промени са резултат от победата на историческия разум над историческия абсурд, а не резултат от победата на Запада над Изтока... Друго основание за неизбежната промяна е неговата

явна географска неуместност. В бъдещата система за европейска сигурност само малка част от участниците биха граничели с Атлантическия океан.”¹

Лондонската декларация (1990 г.)

На срещата на най-високо равнище в Лондон през юли 1990 г. в най-далновидната декларация, приета след създаването на НАТО, държавните и правителствени ръководители провъзгласиха важни стъпки за трансформиране на Съюза в съответствие с новата среда за сигурност и за прекратяване на конфронтацията между Изтока и Запада. Те отправиха предложения към правителствата на Съветския съюз и на страните от Централна и Източна Европа да установят редовни дипломатически връзки с НАТО и да работят съвместно за изграждане на нови отношения, основани на сътрудничество. Предвестник на Лондонската декларация бе състоялата се месец преди това среща на външните министри на НАТО в Шотландия, които в своето “Послание от Търнбъри” направиха една изключителна стъпка, като предложиха приятелство и сътрудничество на Съветския съюз и на всички останали европейски страни. Обявеното през юли 1990 г. от президента Горбачов съгласие за участието на обединена Германия в Северноатлантическия съюз бе пряко свързано с направените по същество предложения и с ангажиментите, поети от правителствата на страните членки на НАТО на срещата в Лондон.

НАТО обяви началото на своята “голяма трансформация” с “Лондонската декларация за трансформиране на Северноатлантическия съюз”, приета от държавните и правителствени ръководители, участващи в заседанията на Съвета на организацията в Лондон на 5-6 юли 1990 г. В нея са очертани следните съществени насоки на промяната.

НАТО остава отбранителна организация и ще продължава да защитава територията на всички свои членове. Същевременно се предлага страните членки на НАТО и страните участнички във Варшавския договор да излязат с обща декларация, в която тържествено да потвърдят своето намерение да се въздържат от заплахата или използване на сила против териториалната цялост или политическата независимост на всяка държава. Страните от Варшавския договор са поканени да установят дипломатически отношения с НАТО. Изразява се готовност за засилване на военните контакти, включително между военачалниците на НАТО и на страните от Варшавския договор.

В Лондонската декларация се подчертава значението на Съвещанието за сигурност и сътрудничество и се правят препоръки за

¹ Speech by the President of the Czech and Slovak Federal Republic at the Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Strasbourg, May 10, 1990, pp. 6-7.

неговото институционализиране с цел да се превърне във форум за по-широк политически диалог в една по-обединена Европа.²

Разпускането на Варшавския договор изправи НАТО пред дилемата: да последва ли примера на своя противник, или да ускори и радикализира собственото си преустройство. Видни политически дейци от двете страни на океана заговориха за криза в съюза, подложиха на съмнение неговото бъдеще след изчезването на врага.

Лондонската декларация съдържаше предложения за развитие на сътрудничество в много различни форми. Държавните ръководители и други представители на страните от Централна и Източна Европа бяха поканени да посетят Главната квартира на НАТО в Брюксел. Впоследствие бяха осъществени много такива посещения и бяха постигнати договорености за редовни контакти на дипломатическо равнище. Непосредствено след Лондонската среща на най-високо равнище и генералният секретар на НАТО посети Москва, за да представи на съветското ръководство предложенията, съдържащи се в приетата декларация, както и решимостта на НАТО да се възползва конструктивно от откритите се нови политически възможности.

През ноември 1990 г. в Париж, едновременно с Договора за обикновените въоръжени сили в Европа (ДОВСЕ – подписан на 19 ноември 1990 г., петгодишният срок на изпълнението му изтече на 17 ноември 1995 г.) и с приетата от държавите участнички в Съвещанието за сигурност и сътрудничество в Европа “Парижка харта за нова Европа”, бе подписана и Съвместна декларация, съдържаща задължение за ненападение. Съвместната декларация официално постави край на отношенията между противници и потвърди отново намерението на подписалите я страни да се въздържат от употреба на сила или заплаха със сила срещу териториалната цялост и политическата независимост на която и да е държава в съответствие с целите и принципите на Устава на ООН и Заключителния акт от Хелзинки. Всички останали държави участнички в Съвещанието за сигурност и сътрудничество в Европа бяха приканени да се присъединят към това задължение.

За кратък период от време бяха установени нови военни контакти, включващи интензивни дискусии по въоръжените сили и военните доктрини. Отбелязан бе напредък към постигането на споразумение за “Открито небе”, което да позволи прелитания над националните територии на страните на реципрочна основа с цел да се засили доверието и прозрачността по отношение на военните дейности. На основата на Договора за обикновените въоръжени сили в Европа започнаха нови преговори за съкращаване на обикновените въоръжени сили от Атлантика до Урал, на които се обсъждаха допълнителни мерки за ограничаване на

² Press Communiqué S – I (90) 36, Brussels, 6 July 1990.

числеността на личния състав на силите в Европа. Постигната бе договореност за засилване на процеса на Съвещанието за сигурност и сътрудничество в Европа и за изработване на нови стандарти за изграждането и опазването на свободни общества. Във вътрешен план НАТО преразгледа задълбочено стратегията си с оглед на нейното адаптиране към новите условия.

Римската декларация (1991 г.)

В обстановката на настъпилите промени и на вътрешна полемика НАТО предприе следващата стъпка към своята "голяма трансформация". В Римската декларация на Съвета на НАТО от 8 ноември 1991 г. е формулирана нова стратегическа концепция на съюза. Стратегическата концепция, приета в Рим от държавните и правителствени ръководители на страните членки на НАТО, очерта един по-широк подход към сигурността, основан на диалог, сътрудничество и поддържане на колективна отбранителна способност. Тя обедини политически и военни елементи на политиката за сигурност на НАТО, установявайки сътрудничество с нови партньори в Централна и Източна Европа като неотменна част в стратегията на Съюза. Концепцията предвижда намаляване на зависимостта от ядреното въоръжение и големи промени в интегрираните военни сили на НАТО, включващи значително намаляване на размера и готовността им, подобряване на тяхната подвижност, гъвкавост и приспособимост към различни ситуации, както и по-голямо използване на международни формации.

На срещата на най-високо равнище в Рим съюзните лидери излязоха и с Декларация за мир и сътрудничество, в която се дава определение на бъдещите задачи и на политиката на НАТО по отношение на общата институционална рамка за бъдещата сигурност на Европа и във връзка с развиващото се партньорство и сътрудничество със страните от Централна и Източна Европа. В Декларацията се подчертава подкрепата на Съюза за предприетите стъпки в страните от Централна и Източна Европа по посока на реформите; предлага се практическа помощ, за да успеят те в този труден преход; отправя се покана към тях да участват в съответните форуми на Съюза и им се предоставя опитът и експертните познания на Съюза в политическата, военната, икономическата и научната сфера. За тази цел бе създаден Северноатлантически съвет за сътрудничество (САСС), който да наблюдава бъдещото развитие на това партньорство.

След публикуването на Римската декларация бяха предприети допълнителни мерки на срещите на министрите на външните работи и на министрите на отбраната от Северноатлантическия съвет по време на постоянната сесия за по-нататъшното развитие на процеса на адаптиране и трансформиране на Съюза. Специално внимание заслужават три сфери на

дейност: институционална политическа рамка, създадена за развиване на взаимоотношенията между НАТО и нейните партньори от Централна и Източна Европа; сътрудничество в отбранителната и военната сфера; ролята на НАТО в областта на управлението на кризи и опазването на мира.

Първо, най-значимото събитие в институционален контекст бе учредителното заседание на Северноатлантическия съвет за сътрудничество, което се проведе на 20 декември 1991 г. с участието на министри на външните работи или представители на 16-те страни членки на НАТО и на 6 страни от бившия Варшавски договор (България, Полша, Румъния, СССР, Унгария, Чехословакия), както и на Литва, Латвия и Естония. След разпадането на СССР в САСС се включиха Руската федерация и другите държави от ОНД. Ролята на САСС беше да улесни сътрудничеството по въпроси, свързани със сигурността, и други сродни проблеми на всички равнища между участващите страни и да наблюдава процеса на развиване на по-тесни институционални и неформални връзки между тях. Единадесетте държави на територията на бившия Съветски съюз, образуващи Общността на независимите държави (ОНД), станаха участници в този процес през март 1992 г. Грузия и Албания се присъединиха съответно през април и юни 1992 г. и към 1997 г., когато САСС бе заместен от Евроатлантическия съвет за партньорство (ЕАСП), в САСС имаше 22 партньори за сътрудничество. Сътрудничеството в рамките на САСС се прилагаше първоначално на основата на работни планове, най-напред едногодишни, а след 1995 г. – обхващащи двугодишни периоди. Евроатлантическият съвет за партньорство придвижи този процес с една практическа стъпка по-напред и разработи план за действие на ЕАСП (1998-2000 г.) като основа за бъдещата му работа.

Второ, в отбранителната и военната сфера министри на отбраната на страните членки на НАТО се срещнаха за първи път с партньори по сътрудничеството на 1 април 1992 г., за да обмислят начини за задълбочаване на диалога и за насърчаване на сътрудничеството по въпроси от тяхната компетентност. Военният комитет проведе първата си среща по време на сесия за сътрудничеството на 10 април 1992 г. Провеждаха се редовни срещи с партньори в рамките на сътрудничеството – както на равнището министри на отбраната, така и по време на форума на Военния комитет. В същото време успоредно с тези многостранни срещи се развиваха двустранни контакти и сътрудничество между министерствата на отбраната и на военно равнище.

Трето, на фона на кризите в бивша Югославия все повече внимание се отделяше на ролята на НАТО в сферата на управлението на кризи и опазването на мира, и особено на подкрепата на НАТО за дейностите по опазването на мира под егидата на ООН, свързани с бивша Югославия.

Широкомасщабни консултации и сътрудничество се провеждаха в рамките на САСС, съсредоточени по-специално върху политически въпроси и проблеми, свързани със сигурността: опазване на мира; концептуални подходи към контрола върху оръжията и разоръжаването; въпроси на планирането на отбраната и военни въпроси; отбранителни разходи и бюджети; научно сътрудничество и екологични проблеми, свързани с отбраната; разпространяване на информация за НАТО в страните на партньорите по сътрудничество; гражданско / военно управление на въздушното движение.

От балканските страни в САСС от самото начало участват България, Румъния и Словения. Развитието на отношенията на тези страни с НАТО премина през два етапа. Първият (юли 1990 – ноември 1991 г.) постави началото на диалога: установяване на редовни дипломатически отношения с НАТО, посещения на министрите на външните работи, на министър-председатели и президенти в Главната квартира на НАТО, посещения на тогавашния генерален секретар на НАТО Манфред Вьорнер в България и в Румъния, участие на депутати в Северноатлантическата асамблея. През втория етап (ноември 1991 – декември 1993 г.) диалогът се засилва и разширява. Министрите на външните работи участват в заседанията на САСС. Офицери от балканските страни посещават курсове, семинари и симпозиуми, организирани от НАТО. Разменят се военни делегации. Офицери от балканските страни се приемат на обучение във военни учебни заведения на страни членки на НАТО.

Предлаганото сътрудничество обаче не обвързва НАТО с гаранции за сигурност на държавите нечленки. Създаването на САСС имаше за цел взаимното опознаване и премахване на недоверието между бившите противници.

Партньорство за мир (1994 г.)

Противно на очакванията, новата стратегическа концепция не се задържа дълго. Срещата на държавните и правителствените ръководители на страните от НАТО в Брюксел (10 януари 1994 г.) прие американската инициатива “Партньорство за мир” и обсъди въпроса за приемане на нови членове на организацията.

На срещата на високо равнище в Брюксел през януари 1994 г. бе взето принципно решение за приемане на държавите от Централна и Източна Европа (ЦИЕ) за нови членове на НАТО, а през декември с.г. Съветът на министрите на външните работи стигна до общо виждане за този процес – до края на 1995 г. да се изработят условия и критерии за членство, през декември с.г. Съветът на министрите да ги обсъди и приеме, след което да се започне диалог и консултации с всяка една от 26-те страни, участващи в “Партньорство за мир”. Това решение е безспорно

най-важната стъпка на Северноатлантическата организация по пътя на нейната “голяма трансформация”.

Инициативата “Партньорство за мир” (ПзМ) добави ново измерение на отношенията между НАТО и страните партньори, като осигури възможности за развитие на практическото военно сътрудничество в съответствие с различните интереси и с потенциала на участващите страни. Тази програма има за цел да повиши възможностите на отделните страни за участие в дейности по поддържане на мира чрез съвместно планиране, обучение и учения, като по този начин повиши оперативната съвместимост между въоръжените сили на тези страни и НАТО. Друга нейна цел е да увеличи прозрачността в националното отбранително планиране, във формирането на военния бюджет и в демократичния контрол върху въоръжените сили.

“Партньорство за мир” се превърна във важна и постоянна съставна част от европейската архитектура за сигурност, съдействаща за разширяване и интензифициране на политическото и военното сътрудничество в цяла Европа. Програмата допринася за укрепване на стабилността и за намаляване на заплахите за мира, както и за изграждане на по-активни отношения в областта на сигурността, основаващи се на практическо сътрудничество и привързаност към демократичните принципи, залегнали в основите на Северноатлантическия съюз. Съгласно Рамковия документ на ПзМ, приет от държавните и правителствените ръководители на страните членки едновременно с Поканата за участие, НАТО се задължава да предоставя консултации на всеки активен участник в ПзМ, ако страната партньор е изправена пред заплахата за териториалната си цялост, независимост или сигурност.

Всички държави, участващи в ПзМ, са същевременно и членове на Евроатлантическия съвет за партньорство, който осигурява общите рамки за сътрудничество между НАТО и страните партньори. ПзМ обаче продължава да бъде самостоятелен компонент в гъвкавите рамки на ЕАСП, като запазва собствените си компоненти и процедури.

В Рамковия документ на ПзМ са посочени конкретните ангажименти, поети от всеки участник за развитие на сътрудничеството с НАТО, насочено към постигане на целите на програмата като цяло. Те включват:

- осигуряване на прозрачност в процесите на формиране на националните планове по отбраната и военните бюджети;
- осигуряване на демократичен контрол над въоръжените сили;
- поддържане на необходимия потенциал и готовност за участие в операции под егидата на ООН и ОССЕ съгласно съответните конституционни разпоредби;
- развитие на отношения на военно сътрудничество с НАТО за нуждите на съвместното планиране, обучение и провеждане на учения с

цел повишаване на възможностите за предприемане на мироопазващи, спасителни и хуманитарни операции и други евентуално договорени впоследствие;

- изграждане, в по-дългосрочна перспектива, на въоръжени сили, които да бъдат в състояние да взаимодействат по-добре с въоръжените сили на страните членки на Северноатлантическия съюз.

В Рамковия документ се заявява също, че активното участие в ПЗМ ще играе важна роля в еволюционния процес на приемане на нови членове в НАТО.

Всяка страна, пожелала да се присъедини към ПЗМ, първо трябва да подпише Рамковия документ. Освен целите на Партньорството, този документ излага и основните принципи, на които се гради ПЗМ. С подписването на документа страните заявяват своя политически ангажимент да защитават демократичните общества и да отстояват принципите на международното право. Те потвърждават своята решимост да изпълняват добросъвестно задълженията, произтичащи от Устава на ООН, и да спазват принципите на Всеобщата декларация за правата на човека; да се въздържат от заплахата със сила или употреба на сила срещу териториалната цялост или политическата независимост на която и да е държава; да зачитат съществуващите граници и да уреждат споровете с мирни средства. Те се ангажират да спазват поетите задължения по Заключителния акт от Хелзинки и по всички следващи документи на СССЕ / ОССЕ, както и задълженията, които са поели в областта на разоръжаването и контрола над въоръженията.

След подписването на Рамковия документ всеки партньор предава в НАТО свой индивидуален Документ за представяне. В документа се посочват стъпките, които ще бъдат предприети за постигане на политическите цели на партньорството, военните и другите средства, които ще бъдат предоставени за нуждите на партньорството, както и конкретните области на сътрудничество, които съответният партньор желае да осъществява с НАТО.

Въз основа на Документа за представяне и на направените от НАТО и страната партньор допълнителни предложения, съвместно се разработва и съгласува Индивидуална програма за партньорство (ИПП) за период от две години.

В зависимост от специфичните си потребности и приоритети всеки партньор сам избира дейностите, в които ще участва, от списъка, съдържащ се в Работната програма за партньорство (РПП). Този принцип на самодиференциране е важен аспект на ПЗМ, отчитащ разликите в потребностите и положението на всяка страна партньор.

Основният работен орган на ПЗМ е Политико-военният ръководещ комитет (ПВРК). Той заседава в различен състав, включващ само страните членки на НАТО или страните членки и техните партньори. Основните

функции на ПВРК се състоят в предоставянето на съвети и препоръки към Съвета по отношение на въпросите, засягащи ПЗМ. Военните аспекти на сътрудничеството по ПЗМ се разработват от военните органи на НАТО според указанията, предложени от ПВРК и приети от Съвета.

В средата на 1996 г. НАТО реши да засили още повече ролята на ПЗМ, като използва постигнатите успехи и създадената от тях динамика. През пролетта на 1997 г. министрите на външните работи и на отбраната от НАТО предприеха широк кръг от мерки за засилване на ПЗМ, които придадоха ново качество на партньорството и го засилиха съществено в политическата, военната и институционалната област. Засилването на ПЗМ е неразделна част от външната адаптация на НАТО.

Инициативата “Партньорство за мир” не удовлетворява главното, към което се стремят балканските и другите страни от ЦИЕ. Тя не им предоставя желаните гаранции за сигурност. В случай на директна заплаха за териториалната цялост, за политическата независимост и за сигурността на тези страни НАТО не им обещава нищо повече от съвместни консултации. При това консултациите са при условие, че заплашваната страна ще участва активно в партньорството. Степента на нейната активност ще се определя от НАТО. Мерките за военен контрол осигуряват по-скоро възможността НАТО да ги осъществява по отношение на присъединилите се страни, отколкото обратното. Партньорството не се очертава като сътрудничество между равноправни партньори, тъй като съдържа две много явно изразени неравенства: между НАТО и присъединилите се страни и между самите присъединили се страни. Организацията си запазва правото едностранно да преценява способността на страните да осъществяват на практика принципите на съюза и да допринасят за сигурността на Северноатлантическия район (не на цяла Европа).

Използвана литература

1. Александров, Евгени, Речник по международни отношения, Тракия-М, София, 2001 г.
2. Балканската сигурност (политически и военни проблеми), Център за стратегически изследвания, Издателска къща “Христо Ботев”, 1995 г.
3. Манчев, Кръстьо, История на балканските народи (1945 – 1990), Том 4, ПАРАДИГМА, София, 2006 г.
4. НАТО. Справочник, Актуализирано издание за България, посветено на 50-годишнината на НАТО, Служба по информация и печата на НАТО със съдействието на Атлантическия клуб в България и Фондация “Отворено общество”, 2000 г.
5. НАТО. Справочник, Office of Information and Press, NATO – 1110 Brussels – Belgium, 2001.